

УКРАЇНСЬКА РЕСПУБЛІКАНСЬКА КАПЕЛА ЯК МИСТЕЦЬКИЙ ЗДОБУТОК УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 РР.

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі розглянуто становлення та діяльність Української республіканської капели (УРК) під орудою Олександра Кошиця у контексті Української революції 1917-1921 рр., визначено її роль у поширенні української культури за кордоном.

Ключові слова: Українська республіканська капела, Олександр Кошиць, українська культура, українська музика, репертуар.

Abstract

The work examines the formation and activity of the Ukrainian Republican Chapel under the leadership of Oleksandr Koshyts in the context of the Ukrainian Revolution (1917-1921) and determines its role in the spread of Ukrainian culture abroad.

Keywords: Ukrainian Republican Chapel, Oleksandr Koshyts, Ukrainian culture, Ukrainian music, repertoire.

Вступ

Одним із важливих аспектів Української революції 1917-1921 рр. було налагодження відносин між українськими та іноземними урядами. Так, Надзвичайна дипломатична місія УНР у Празі на чолі з Максимом Славинським, делегована Симоном Петлюрою у 1919 р. до Чехословаччини, мала на меті налагодити тісні стосунки з урядом Карела Крамаржа. Широка діяльність місії – від суто політичної до просвітницької, охопила й культурний аспект, першочергово, завдяки приїзду до Чехословаччини хоча й нещодавно створеної, але вже відомої на той час Української республіканської капели (УРК) під орудою диригента Олександра Кошиця. Так, УРК розпочала свої п'ятирічні гастролі Європою та Америкою з метою популяризації української пісні за кордоном.

Метою роботи є висвітлення формування Української республіканської капели та її діяльності в Україні та світі, визначення її ролі у поширенні української культури за кордоном.

Результати дослідження

У січні 1919 р. за дорученням Симона Петлюри музичний відділ Міністерства освіти та мистецтв УНР видав закон, за яким було створено Українську республіканську капелу (УРК) [3, с. 39]. Метою діяльності капели було проголошено популяризацію України, її культури та визвольної боротьби за кордоном. Головою капели було обрано відомого диригента Олександра Кошиця. До складу УРК відразу ж вступили передові діячі української музики – Дмитро Левитський, Тетяна Кошиць, Лев Сорочинський, Петро Ординський, Олекса Чуприна-Чехівський.

Процес формування остаточного складу капели, який зайняв близько трьох місяців, був обтяжений вторгненням більшовиків до України, тотальною анархією та відсутністю економічної стабільності. Як згодом зазначав Олександр Кошиць, «Виїхавши з Києва в чому попало, пробувши два місяці в Кам'янці в страшенному бруді і залишивши останні речі в Станіславові, бо капеляне було «в чому мати родила», ми були схожими на якусь кочову орду, яку страшно було підпустити серед білого дня до міста на гарматний вистріл... Добре, що до Праги ми приїхали вночі» [3, с. 73].

Олександр Кошиць, прибувши до Кам'янця, де на той час базувалась капела, застав неорганізовану, невмілу групу виконавців, які жили та співали у готелях, де «двері з кімнатами

одчинялись прямо надвір, одно ліжко, якась тифозна канапа і миска для умивання, від одного вигляду якої хотілося їхати назад до Тернополя» [1].

Визначившись із планами, очільник капели відразу почав вимагати від влади надати митцям повноцінне помешкання, приміщення, харчування та вбрання для життя та проведення репетицій. У цьому він досяг успіху – взимку 1919 р. УРК було надано приміщення Українського державного університету у Кам'янці та виділено кошти. У січні-березні 1919 р. УРК провела низку концертів на Поділлі, Станіславщині, Львівщині [3, с. 34-35]. За цей час Олександр Кошиць остаточно визначився зі складом капели та її творчим репертуаром.

У березні 1919 р. УРК було доручено вирушати на гастролі до Західної Європи задля знаходження підтримки Української революції шляхом поширення української культури [3, с. 39; с. 56].

Шлях до Європи видався нелегким – на час виїзду УРК з Кам'янця припало більшовицьке повстання у місті, унаслідок чого рух потягів було припинено. За декілька днів простою Олександр Кошиць, заручившись підтримкою свого знайомого у «Совдепі», отримав дозвіл на виїзд капели з міста.

13 червня 1919 р. Українська дипломатична місія (УДМ) на чолі з М. Славинським у Празі влаштувала прийом на честь прибуття УРК, у якому взяли участь чимало видатних політиків, науковців та митців. Про дружній прийом митців у Чехословаччині свідчить часопис «Воля»: «Перший тост на процвітання чехо-словацького народу та здоров'я його президента Масарика підніс голова місії Славинський. Українські промовці дякували чехам за гостинність та ті симпатії, якими вони дарували українських співаків під час їхнього побуту у Празі» [3, с. 87].

Гастролі УРК у Чехословаччині мали свій помітний слід у встановленні дружніх відносин між українським та чехословацьким урядами: сімнадцять концертів капели, які відбулись упродовж 11 травня – 18 липня 1919 р. у Празі та інших містах Чехословаччини «були не тільки безустанним і незмінним тріумфом української пісні, але й викликали політичну газетну кампанію» [5, арк. 13].

До «чехословацького» репертуару УРК входили українські колядки і народні пісні в обробці відомих композиторів та український, чеський, словацький гімни [3, с. 78]. Саме тут хор УРК вперше на міжнародній сцені виконав «Щедрик» в обробці Миколи Леонтовича. Концерти УРК відвідали чимало видатних українських діячів науки, політики та мистецтва в еміграції – зокрема, Михайло Грушевський та Дмитро Дорошенко.

Найкращою оцінкою виступів УРК є слова Ярослава Кржічка, диригента відомого чеського хору «Глагол»: «Українці прийшли і перемогли. Я думаю, що ми мало про них знали і тяжко кривдили, коли несвідомо та безпідставно з'єднували їх в одне ціле з народом московським» [6]. Оцінка Ярослава Кржічка свідчить про те, що УРК досконало виконувала свою популяризаторську місію.

Наприкінці літа 1919 р. Олександр Кошиць у листі до М. Славинського, враховуючи тяжку ситуацію в Україні, просив посприяти продовженню гастрольної діяльності УРК в інших країнах «для репрезентації там української музичної культури і щоб зискати в Європі симпатію для України і прихильність до її емансипаційних змагань» [4, с. 32]. З цією метою українська дипломатична місія у Празі виділила УРК спершу 40 тис. крон, а згодом дала позику у 129 тис. крон [2, с. 71-72].

Упродовж 1920 р. УРК дала низку успішних концертів в Австрії, Швейцарії та Нідерландах. У 1921 р., змінивши у силу обставин половину виконавців та перейменувавшись на Український національний хор, артисти під проводом Олександра Кошиця гастролювали у Франції, Бельгії та Німеччині. Восени 1922 р. до колективу надійшла пропозиція від імпресаріо Макса Рабінова провести концерти у США, на що митці дали схвальну відповідь [3, с. 233].

5 жовтня 1922 р. Український національний хор розпочав своє турне Америкою концертом у Карнегі-холі. Публіка схвально оцінила репертуар хористів, особливо твори «Щедрик» та «Кантата про Матір Божу Почаївську» Миколи Леонтовича, «По опеньки ходила» Миколи Лисенка, коліскова «Ой ходить сон» [3, с. 291].

За період 1922-1923 рр. хористи дали 138 концертів у США, після чого вирушили у дворічне турне країнами Південної Америки з численною українською діаспорою – Аргентиною, Бразилією, Мексикою та Уругваєм, давши за цей час близько 900 концертів [3, с. 289-290].

Музика Українського національного хору приваблювала чимало поціновувачів мистецтва, зокрема, президент Уругваю Хосе Серрато неодноразово відвідував виступи колективу. Уругвайська преса відгукувалась про Український національний хор таким чином: «Немає сумніву, що український хор поставив нас перед мистецтвом найбільш високим та найбільш оригінальним» [3, с. 267]. Королева Бельгії Єлизавета, відвідавши гастролі Хору у Бельгії, захоплено висловились: «Вперше в житті таке чую. Мої симпатії на боці вашого народу» [3, с. 68]. За п'ять років виступів Капели й Хору, про їхню творчість сумарно було написано понад 1300 відгуків у закордонній пресі [6].

За успіхами Українського національного хору також спостерігав Симон Петлюра, який у листі до Олександра Кошиця від 5 лютого 1923 р. писав: «Вважаю за свій обов'язок висловити те почуття морального задоволення, яке викликається відомостями про успіхи Капели, запевнити, що таке ж саме почуття відчуває кожен українець, коли довідується про успіхи Ваших виступів... Можу запевнити Вас, що ми тут, у «Старому» світі, пильно стежимо за Вашими виступами, радіємо славі Вашій і шлемо свої найкращі чуття й благословенство у Вашій незамінній для нашої справи діяльності!» [3, с. 29].

Висновок

Отже, Українська республіканська капела, створена з популяризаторською метою, стала «мистецькою перлиною» тяжкої доби Української революції 1917-1921 рр., прославивши українську музику в Європі та Америці. Діяльність Капели, яка неодноразово була під загрозою припинення існування через недофінансування, забезпечувалась тяжкою плідною працею її виконавців, передусім, видатного диригента Олександра Кошиця, що обумовило всесвітнє визнання колективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Будзей О. Кошиць у Кам'янці-Подільському. 2019. URL: <https://podolyanin.com.ua/history/8133/>
2. Кошиць О. З пісню через світ. Подорож Української Республіканської Капелі. Вінніпег: «Культура й Освіта», 1952. Т. 1. 196 с.
3. Пересулько Тіна. Культурна дипломатія Симона Петлюри: «Щедрик» проти «руського мира». Місія Капели Олександра Кошиця (1919–1924). Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2019. 312 с.
4. Пересулько Тіна. Світовий тріумф «Щедрика» – 100 років культурної дипломатії України (збірник архівних документів). Київ: Видавництво «АртЕк», 2018. 200 с.
5. ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 489, арк.13-13 зв.
6. 100 років світової прем'єри «Щедрика» та початку гастролей капели Кошиця. 2019. URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/100-rokiv-svitovoyi-premyery-shchedryka-ta-pochatku-gastroley-kapely-koshyca>

Гончар Богдан Віталійович – студент групи БМІ-226, факультет інформаційних електронних систем, Вінницький національний технічний університет, e-mail: bogdgonchar@gmail.com

Чередниченко Володимир Володимирович – студент групи БМІ-226, факультет інформаційних електронних систем, Вінницький національний технічний університет, e-mail: djygo22@gmail.com

Науковий керівник - Сідлецька Тетяна Іванівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: sidletska79@gmail.com

Bogdan Honchar – student of Faculty of Information Electronic Systems, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: bogdgonchar@gmail.com

Volodymyr Cherednychenko – student of Faculty of Information Electronic Systems, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: djygo22@gmail.com

Supervisor - Sidletska Tetiana I., Candidate of Art Criticism (Ph.D.), assistant professor of Social and Political Sciences Department Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: sidletska79@gmail.com